

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ПЕРІОДУ «ЗАСТОЮ»
(на прикладі газети «Наддніпрянська правда»)**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 461 групи
Спеціальності 061 Журналістика
Освітньо-професійної (наукової)
програми Журналістика
Левченко Валерія Олександрівна

Керівник: кандидат філологічних наук,
доцент,
Соломахін Андрій Федорович

Рецензент: головна редакторка Інтернет-
видання «Херсонщина за день»
Дергачова Т.А.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРІОД ЗАСТОЮ В УКРАЇНІ	6
1.1 Становлення української преси в період застою.....	6
1.2 Газета «Наддніпрянська правда» в 60-80 рр.....	10
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ГАЗЕТИ «НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА»	16
2.1 Тематичний аналіз газети.....	16
2.2 Особливості жанрової структури газети в період застою.....	21
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із головних питань сучасних наукових досліджень історії журналістики України є переосмислення питання застою вітчизняної преси радянського часу. Журналістика у всі часи відображала події, які відбувалися в певний проміжок часу. Те, яким чином вони були висвітлені, і є показником становища вільно говорити та можливості виражати думки стосовно своєї громадської позиції.

В період СРСР питання «свободи» було не чітким, а тому журналістам, які працювали в галузі партійної преси надавалися лише обмежені права. Слід пам'ятати, що журналісти не були захищені на правовому рівні і тому вони не мали змоги вільно висловлювати свої думки. Преса радянського часу була таким собі інструментом для керування над свідомістю людей та їх життя.

Дослідження складають праці таких вчених як Ладиченко Т.В., Осмоловський С.О., Щупак І.Я., Морозова Л.В., П.Б. Полянський, Рожик М.Є, які обґрунтували теоретичні засади створення та функціонування журналістських творів тематики застою.

На сьогодні преса застою вивчена спорадично, тому важливим є дослідити це питання, що дозволить глибше досягнути культурно-історичний аспект розвитку регіональних ЗМІ в Україні.

Мета даної роботи: вивчити історію становлення преси херсонщини у роки застою, ознайомитись з термінологією, виявити специфічні особливості, завдання, функції даної теми.

Для досягнення поставлених завдань передбачено розв'язання таких завдань:

- дати визначення поняттю «Застой»;
- познайомитися з історією 60-80 рр в СРСР;

- визначити особливості та специфіку роботи ЗМІ у роки застою в Україні;
- проаналізувати видання «Наддніпрянська правда» в 60-80 рр;
- визначити основні функції журналістики того часу;
- зробити висновки та узагальнення проведеного дослідження;
- з'ясувати, якими були ключові ідейні лінії в матеріалах херсонських газет в період застою та рівень впливу цих публікацій на життя громадськості;
- зробити відповідні висновки.

Об'єкти дослідження є херсонські періодичні друковані видання .

Предметом роботи є проблематика питання застою на сторінках херсонських видань.

Джерельну базу дослідження складають номери газети: «Наддніпрянська правда». Рік видання 54-й. №75 (13545),76(13546). Середа, 31 березня 1971р.; «Наддніпрянська правда». Рік видання 54-й. №82 (13552).Середа, 7 квітня 1971 року.; «Наддніпрянська правда». Рік видання 54-й. №298 (14075). П'ятниця , 22 грудня 1972 р.

Методологічна основа дослідження. У моїй науковій роботі було застосовано такі методи: загальнонауковий, традиційний(літературний, порівняльний , аналогій, аналізу, синтезу та інші), структурно-системний підхід, а також інтент-аналіз (виявлення цільової спрямованості психологічного змісту текстів).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у ґрунтовному аналізі різних херсонських ЗМІ того часу, розкритті їх ролі в історії журналістики.

Теоретичне знання роботи виявляється в тому, що її результати сприяють глибшому пізнанню термінів періоду «застою» з початку їх існування до теперішнього часу.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть використані студентами від час підготовки до практичних, семінарських знань

з курсу «Журналістський фах» та «Газетно-журнальні жанри», для написання рефератів, доповідей.

Структура роботи. Курсова робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел з 20 найменувань.

Розділ 1

ПЕРІОД ЗАСТОЮ В УКРАЇНІ

1.1 Становлення української преси в період застою

Період застою, чи як ще прийнято казати Епоха застою припадає саме на роки правління Генерального секретаря ЦК КПРС Леоніда Брежнєва. Який відмінив ряд неактуальних рішень, прийнятих попереднім керівництвом.

На засобах масової комунікації ніяк не позначилась зміна керівництва. Зокрема газети передрукували портрети нового вождя та не забули згадати в номерах його біографію, також опублікували декілька матеріалів про шкідливість волюнтаризму в партіях. Народ вже звик і до зміни влади, і до викриття гріхів «святих» попередників. За три роки до розсекречення культу особи Сталіна зруйнували “антипартійну групу Маленкова Булганіна”, незадовго до цього відбувся суд, арешт і розстріл всесильного Берія, і ось настав час нової жертви. Кожного разу це презентувалось як перемога великих сил партії, як підтвердження доказ її могутності та життєздатності. Народові було однаково, він без сумніву підкорявся тогочасній владі.

З приходом нової влади партія зайнялась керуванням преси. До числа постанов ЦК, що приймалися декілька разів на рік, було піднято першопочаткове питання процесу росту засобів масової комунікації: “О повышении роли районных газет в коммунистическом воспитании трудящихся” (1968 р.), “Об освещении вопросов социалистического соревнования в печати Литовской СРСР”(1973 р.), «О мерах по улучшению подготовки и переподготовки журналистских кадров»(1975 р.), «О руководстве Томского обкома КПСС средствами массовой информации и пропаганды»(1977 р.), а ще найголовніша постанова «О дальнейшем улучшении идеологической, политико-воспитательной работы» (1979) [20].

Кожного разу, коли виходила нова постанова у столиці, ЦК республіки створював свої постанови з тих самих питань, після них- обкоми і так униз сходами ієрархії партії, аж до найперших редакцій ЗМІ, які були організовані партіями. Проводили зібрання, ухвалювали рішення, коригували план, протягом перших двох-трьох місяців вживали суттєві правки, але згодом все поверталось до звичного становища, і так до нових постанов. Чим вище по статусу стояла газета чи телерадіоорганізація, тим кваліфікованішими були професіонали у редакції. І чим пильніший був контроль партійного комітету, тим більше відчувались зміни після кожних нових постанов.

З 1923 року в організаційному світі радянсько-партійної преси України нічого не змінилося, все залишалось у незмінному стані. А з 1943 року газети працювали згідно принципу «одна газета-один парком». Газети того часу приділяли увагу загальнополітичним темам і відрізнялись лише територіальними особливостями, які вони охоплювали. Траплялось навіть так, що для поділення на області чи райони, спеціально створювали газети, як наприклад у Луганській області чи в Алушті в Криму. Де-не-де було створено нові газети з великим тиражем: заводські, колгоспні чи вузівські.

Та починаючи з 1970-х років ситуація стала інакшою, соціальне життя повністю змінило вектор.

Це мало такий зовнішній вигляд: звичні для людей «живі» статті про робітничий клас-зникають, натомість з'являються «показної розкоші портрети» передовиків виробництва з відчайдушним обличчям. Нарис був найважливішим особистісним характером героя до соціалістичних змагань, перевиконанні плани на певні відсотки. Життя в межах політики перетворюється на театр, партійні збори, розписуються пленум й з'їзд, як сцени з пєси, де кожному давали роль з окремими словами. Особливо це позначалося на пресі, зовні це виглядало так: вона не показувала життя таким, яким воно було, а повинно було показувати його таким, яким би воно було, або яким його бачить партія[20].

Через те що в житті урочисті заходи неспішно почали замінювати серйозну роботу, це займає певне місце у відображенні публікацій газет. Журналіст нібито завмирав один раз і назавжди в завданій і звичній ідеї, формі. Всяку новизну не схвалюють - а без неї в творчості припиняє своє існування, всі справи починають помирати. Починається епоха “застою”. Робота якої полягає не в результаті, а в рапортуванні начальству, заформалізують усілякі соціальні відносини. Численність зон, вільних від критики, розростається: під заборону відносять критичні виступи про армію, КДБ, міліцію, тепер заборонюються критикування проведених політзанять. Війна в Афганістані взагалі була замовчена, і тільки після 1986 року було дозволено про це говорити, та лише за винятковим дозволом військової цезури. В місцевих газетах висвітлювались теми бойових дій за кількості людей не більше взводу, без згадування місця, часу та тощо[20].

Розвиненість структури Головліт (так заковано називалося Головне управління СРСР з охорони державної таємниці) мало свою управлінчу структуру в кожній області, а уповноважені – майже в кожній області та районах. Задачею кожного редактора було вивчити напам’ять товщелезний “Перечень сведений, запрещенных к упоминанию в открытой печати” з численними додатками, в яких, окрім дійсних таємниць, були й такі вимоги, як заборона негативних характеристик військовослужбовців. Порушення ретельно нотувалися, винних попереджали, погрожували звільненням з роботи. Одним з найпоширеніших “тріхів” було неточне називання постанов ЦК КПРС[20].

Починають вимирати вікові традиції, які були створені видатними українськими публіцистами, такими як Ярослав Галан та інші. Журналістика в цілому перетворюється на примітивну службу, що веде за собою зникнення сміливих репортажів Кольцова М.Е., політичні загострення памфлетів Еренбурга І.Г., щирий патріотизм у нарисах Симонова К.М.

Нелегко світ преси пережив звільнення Твардовського О. з посади головного редактора неймовірно популярного “товстого” журналу “Новый

мир”. Депортація за кордон письменника і публіциста Солженіцина та приниження його в усіх газетах, навіть в “Літературці” довершило справу. ЗМІ працювали на порожніх обертах.

Натомість фейлетони майже зникають зі сторінок газет, які ще існували в часи Хрущова: фейлетоніст вважав за краще перекваліфікувати на більш безпечну ділянку редакційну роботу. Найвидатніші публіцисти Москви перебралися до міжнародної журналістики: там, в багатьох лещатах величної політики, дипломатичній тонкості, лишаються невеличкі поля для творчості [9].

Преса України це багатогранні й специфічні історичні джерела, не тільки за характером змісту, а й за структурною фактичністю опублікованого матеріалу. Велике значення мали надруковані матеріали- джерела (програми партій, статuti товариств, епістолярні пам’ятки та інше). Зародження підпільної публіцистики не породило нових видів і жанрів, як і типів видань. У більшості випадків вони продовжують залишатися незмінними, але специфіка визвольної боротьби наповнила їх новим змістом[20].

З метою популяризації та агітації своїх думок Український національний фронт створив започаткував видання свого друкованого органу — журналу «Воля і Батьківщина». «...Журнал наша сила, наш організатор, виразник наших українських національних жадань і вимог, порадник методів і тактики боротьби за Українську Самостійну Державу», — такими були слова авторів першого часопису журналу «Воля і Батьківщина», звертаючись до читачів. Журнал «Воля і Батьківщина» було засновано понад чотирьох десятиріч тому, у 1964 р., як орган підпільної націоналістичної організації «Український національний фронт». За весь період існування(1964-1967 рр.) журналу вийшло 16 номерів, але все призупинилося через арешт його засновників,видавців і розповсюджувачів. Усі номери газет були виняткові, адже робилися на друкарському верстаті, та виходили в обмеженому теражі. Але всі випуски були збережені до наших днів, як пам'ять про українську опозиційну суспільно-політичну думку[20].

Видавний склад журналу взяв тоді на себе великий тягар: «...правду, всю правду про націоналістичний рух на Україні цього століття», такою була виступна програмна стаття[20].

«Український вісник»- видання, яке несло інформаційний характер та з'явилося на українських теренах в 1970 р, також робилося на професійному рівні. Головною метою, якою керувалося видання «Український вісник» було донесення правдивої інформації до широких верств населення, яку офіційні джерела неприховано фальсифікували. Збоку «Український вісник» виглядав так: він не належав до жодної групи чи організації, не був нікому підпорядкований, не був об'єднаний програмами чи організаціями, тому випускав надруковані матеріали саморуч, що включали в себе різні позиції, думки і погляди, а також огляд подій і суспільних явищ зі сторони.

Яскравим прикладом є перший випуск «Українського вісника»де розповідається про репресії в Дніпропетровській області, про самоспалення жителя м. Дніпропетровська Василя Макухи в знак протесту проти поневолення України, у минулому політв'язня таборів. Після трагедії, що сталася 5 листопада 1968 р. у Києві, його дружина Лідія згадувала: «Я давно знала, що Василь любить мене і дітей, взагалі життя. Але я знала і те, що найбільше він любить Україну і задля неї готовий на все»[20].

1.2 Газета «Наддніпряньська правда» в 60-70 рр

Говорячи про газету «Наддніпряньська правда» років застою, можна дійти висновку, що майже 66 відсотків усіх матеріалів були присвячені висвітленню економічної тематики УРСР, які прямо або частково були направленні на вирішення завдань саме виробничого характеру. Відсотки ,які залишилися умовно ділилися між повідомленнями та іншими довідковими матеріалами . Та нерідко проскакували статті з недоречним оптимізмом на соціальну тематику, в яких аналіз подій проводився поверхнево, не зачіпаючи факти реальних обставин та проблем їх розвитку.

Та більш за все газета переймалася публікаціями так званих партійних тем, які на той час було дуже актуально висвітлювати, вони були в пріоритеті у компартійній журналістиці того часу. Що говорило про великий вплив та диктаторські мотиви партії стосовно роботи редакцій газет. Головною метою преси була оцінка нижчих рівнів парторганізації, за найголовнішим критерієм: на який відсоток викладаються верхівки очолюваних ними трудових колективів та чи виконують поставлений план[10].

Місцева газета «Наддніпрянська правда», не була наділена такими привілеями як регіональні чи столичні видання, які мали своїх позаштатних журналістів, що виїжджали за кордон та привозили новини, для розміщення в рубриці «Міжнародне життя». Тому що вона просто не існувала. ЗДля українських авторів і такої можливості не було. Замість того на сторінках газети все частіше з'являлись гостросоціальні матеріали боротьби за ідеологію і пропаганду в переважній більшості пов'язаної радянським способом життя, прав людини.

У 70-80 роки кожна друга родина Херсонщини виписувала «Наддніпрянську правду», а це говорило про те,що населення УРСР- найбільш «читаюча» публіка. Причиною цьому була дуже низька ціна на газету та велика довіра до радянського журналіста, загалом до друкованих ЗМІ. Ключову роль у цій історії грала саме передплата, яку контролював і організовував партком.

Найголовнішим «правилом гри» було при будь-яких обставинах обов'язково належати до КПРС. Виходячи з цього правила, слід було розуміти,що якщо ти не є членом партії –тобі не слід розраховувати на блискучу кар'єр журналіста. Це говорило про те, що у всіх людей ідеологія була однакова-кожен мав бути справжнім комуністом. У 1987 році 90% працівників газети були членами або принаймні кандидатами в члени КПРС. Велика кількість редакторів газети закінчували вищу партійну школу , а інколи навіть Академію суспільних наук при ЦК КПРС. Керування над працівниками в таких умовах значно полегшувалось: оскільки вони всі були

членами партії, вони неодмінно мали виконувати усі доручення секретарів- у разі ж не виконання цих доручень людину могли виключити з партії і тут же звільнити [11].

Найважливішою подією в СРСР вважався регулярний з'їзд партії, один раз на п'ять років, де розглядались питання стану країни та міжнародні відносини, на порядку денному висувались глобальні програми розвитку, наприклад - "П'ятирічка ефективності та якості". Та це все було лише ілюзією, в житті людей майже нічого не мінялось у кращу сторону. Характерним для того часу був відрив між тим, що обіцяли партії та тим, що справді виконували, так починаючи з 1980 року люди почали відчувати цю велику різницю, яка охопила майже всі сфери життя. В теорії це виглядало так- проголошення правильних й необхідних рішень, але як показувала практика нічого не мінялось, тому що так було задумано [9].

Були журналісти, яким не подобалась обстановка застою, тоді вони опинялись у вирії конфлікту з владою - це загрожувало їм переслідуванням з боку влади та місцевих органів КДБ. Рішення цих конфліктів могло бути різним: винуватець повинен був або ж розкаятись та прийняти «правила гри» і більше ніколи їх не порушувати, або другий варіант-коли людина чинила супротив,продовжуючи говорити свою думку,у цьому разі її очікувала міграція з СРСР та звання «дисидент», або найстрашніше- в'язниця або заслання у Сибір. Неосталінізм був гуманнішим від старого культу особи: масових репресій, розстрілів не було, але атмосфера страху щодо «зайвого слова» лишалася. Саме в ці роки заграло новими фарбами прислів'я «Слово не воробей, вылетит — не поймаешь»,що тепер лунало як «Слово не воробей: поймают — вылетишь» .

Застиглість суспільства породжувала негативні глибинні процеси: непогрішимість партійного керівництва, неможливість притягти партноменклатурників до відповідальності породжувала безкарність і підпільну злочинність у вищих керівних структурах і на місцях. Хабарництво, кумівство, протекціонізм набули таких розмірів та стали настільки

очевидними, що ЦК партії доводилося “про людське око” вести з ними (тобто із собою) «рішучу боротьбу» [3].

Яскравим прикладом свавільного мовчання «Наддніпрянської правди» в роки застою були матеріали на тему планового господарства, «успіхами» якого так пишалися партійні пропагандисти, що фактично існувало у перевернутому вигляді, та стояло на заваді розвитку суспільства. Непрофесіоналізм, неоперативність, корумпованість планових органів були сюжетами багатьох анекдотів, на які був багатий цей період.

Ситуація виглядала так: економіка країни у прямому сенсі занепадала з кожним днем все більше і більше, а це тягло країну назад і причиною цьому всьому були занижені, ще за часів Сталіна, амортизаційні ставки відрахування. Всі очікували підтримку з боку преси, натомість вона в цей час намагалася домогтися від робітничого класу виконання необґрунтованого плану і «підвищення соціального зобов'язання».

Головною метою радянської періодики було розширення мережі позаштатного кореспондента в обличчі звичайного робітника, колгоспника, інтелігента. А обов'язком тогочасного журналіста вважалося правильне орієнтування цих людей, постійна робота з ними та вивчення поняття «журналістська майстерність». Але це працювало в обидві сторони, колгоспники, які вважались виразником громадської думки мали допомогти газеті в пошуку і піднесенні найважливіших питань господарства та будівництва культури, мобілізації народу на виконання плану партії [25].

Важливе місце на сторінках газети посідали статті, в яких автор(найчастіше партійний працівник) закликав робітничий народ, показувати на конкретному прикладі, як використовують наукові звершення і як досвідченні передовики промислових і сільськогосподарських підприємств досягають переконливих результатів.

Перед такими журналістами поставала головна проблема- їм слід було слідкувати за тим, щоб у газетній статті конкретні приклади не губились серед купи чисел і звітів та не розчинялися в загальному і відомому міркуванні.

Тобто журналіст повинен був не тільки розгорнуто, але і дієво узагальнити практичні навички новатора. Завжди прагнув бути організатором випуску такого матеріалу в газеті.

Слід зазначити, що дуже актуальною проблемою для «Наддніпрянської правди» періоду застою було заповнення номеру газети кореспонденцією з виробничої теми. Таким чином повністю витіснялась рубрика «Лист читача» та пропадали з поля зору інформаційні статті про життя в місті.

Проаналізувавши газету можна дійти висновку, що «Наддніпрянська правда» так і не набула конкретного силуету, не набула особливого забарвлення, щоб виділятися серед інших. На шляху до висвітлення глибоких і високопрофесійних тем ставали перешкоди у вигляді нецікавих робітничих тем.

Такий розворот поволі витісняв більш звичні жанри: нарис, цікавий допис, фейлетон, інформаційне повідомлення, які раніше дуже подобались читачам.

Поясненням усього цьому була мета з якою газета випускала свої номери, все робилось для оцінки своїх матеріалів не за критерієм якості, а за впливом на читацьку аудиторію за допомогою кричущих розворотів на тему політики та економіки. Через це, «Наддніпрянська правда» нічим не виділялась зпоміж інших регіональних газет, вона була як дві краплі води схожа на інші, усе і форма і подача матеріалів. Цікавим фактом було те, що у газеті все більше поширювалась практика написання статей та дописів замість позаштатного автора. Поновлювалась шаблонність, формалістика, яка висвітлювала події і явища життя того часу.

У всеохоплюючій динаміці суспільно-політичного і соціально-економічного інформаційного потоку найважливіше місце займали питання соціологічних змагань і пропаганда досвіду передовиків.

Таким чином у «Наддніпрянській правді» головною задачею було серйозне відношення до пізнання господарської та культурної теми, теми розбудови області, фабрик, заводів, колгоспів та т.д. Це допомогло газеті

продовжувати впливати на свідомість людей, через такий засіб як пропаганда. В цілях показати людям досягнення в галузі економіки, роблячи це конкретизовано, при цьому посилюючи її першість у виконанні плану по сільському господарству і промисловості. Чільне місце в газеті посідали теми у яких людей виховували робітників в дусі радянських патріотів, пропаганда ідеї дружності між народами, пролетарський інтернаціоналізм, наступ буржуазної ідеології. Таким чином настанови які давали компартійні органи редакцій газети містили статті про історичну спадщину КПРС, морально-політична єдність СРСР, успіх країни та її демократії, критика буржуазії та друкування рецензій на книги з суспільно-політичною тематикою [2].

Коли ж передовик-новатор справді винаходив щось, що дозволяло йому і товаришам стійко перевиконувати плани — то замість підвищення заробітної платні їм підвищували норми виробітку, а зарплату лишали низькою. А преса закривала на це очі та продовжувала писати про подальше зростання виробництва та поліпшення якості продукції.

РОДІЛ 2

СТРУКТУРА ГАЗЕТИ «НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА»

2.1 Тематичний аналіз газети за період застою

«Наддніпрянська правда». Рік видання 54-й. №75 (13545),76(13546).
Середа, 31 березня 1971р.

В газеті подається інформаційне повідомлення в якому розповідається про черговий з'їзд Комуністичної партії на якому обговорювались звіти та доповіді Генерального секретаря ЦК КПРС.

Для газет того часу було характерним обговорення таких тем, вони займали майже всі шпальти газети. Людям повідомлявся звіт того, що відбувалося на зїзді, до найменших дрібниць: «На XXIV з'їзді Комуністичної партії Радянського Союзу обрано 4963 делегати, у тому числі 4740- з правом ухвального і 223 - з правом дорадчого голосу» [12].

Протягом усієї статті згадується Ленін, його оспівують та возвеличують: «Додержуючи ленінських принципів політичного керівництва...»[12]; «Ми пишаємося тим, що на нашу долю, як говорив В.І.Ленін, припало щастя почати...»[12]; «Очолюваний своєю випробуваною, загартований ленінською партією, радянський народ, з честю і до кінця виконує свою місію першосходжувача до вершин комунізму(оплески)»[12].

На передній план становиться висвітлення не тих питань, які виникали у суспільстві, а відображення їх таким, яким би їх бачили партійні керівники. Таким прикладом є стаття і цієї газети «Міжнародне становище СРСР зовнішньополітична діяльність КПРС»[12], «Радянський Союз- миролюбива держава, це визначається саме характером нашого соціалістичного ладу»[12]. В цій статті загострюється питання міжнародних відносин на які нібито сприяють з'їзди КПРС, це робилось спеціально, аби пробудити у свідомості

громадян про побудову соціалізму і комунізму десь у найближчому майбутньому.

Лунають заклики, які майстерно завуальовані під звичайними на перший погляд словами: «зміцнювати єдність і згуртованість соціалістичних країн, їх дружбу і братерство; підтримувати національно-визвольний рух»[12]. В цій статті велику увагу приділяють тому, що може бути в майбутньому, це все відволікаючий фактор притаманний тому часу: «Світова система соціалізму вносить величезний вклад у розв'язання такого життєво важливого для всіх народів завдання, як відвернення нової світової війни» [12]; «Успіхи в справі будівництва соціалізму у великій мірі залежать від правильного поєднання загального і національно-особливого в суспільному розвитку» [12].

Зовні газети починають перевтілюватись і таким чином у них зникають «живі» матеріали про живих людей, замість них з'являються «парадні портрети» передовиків виробництва з рішучими обличчями. «Самовіданно працює фрезерувальник Каховського заводу електрозварювального устаткування Анатолій Володимирович Черняк. Він ударник комуністичної праці кварталний план виконав 7 березня, комуніст зобов'язувався до дня відкриття XXIV з'їзду КПРС виконати 4-місячний план і свого слова додержав»[12].

Оскільки в житті парадні заходи поволі витісняли вдумливу роботу, це знаходить своє місце у пресі: «Весна кличе хліборобів» ,«Трудівники колгоспів і родгоспів Голопристанського району повним ходом ведуть весняні польові роботи»[12].

«Наддніпрянська правда». Рік видання 54-й. №82 (13552).Середа, 7 квітня 1971 року.

Провідна тема возвеличення держави, як могутнього рушія в найкраще майбутнє знаходить своє місце на сторінках цього номеру:

«Вчора XXIV з'їзді КПРС продовжував роботу. З доповіддю про директиви XXIV з'їзду КПРС по дев'ятому п'ятирічному плану розвитку народного господарства СРСР 1971-1975 роки на з'їзді виступив голова ради

міністрів СРСР тов. Косигін»[16];«Могутність першої в світі соціалістичної держави, створеної доблесною творчою працею радянського народу, вселяє гордість і надію в серця трудящих усіх країн. Великій меті- творенню комуністичного суспільства підпорядковані наші плани господарського будівництва»[16];«Обговорення проекту Директив свідчить про глибоке розуміння і палку підтримку широкими масами трудящих політики нашої партії , про їх активну участь у розв'язанні корінних проблем розвитку радянського суспільства. В цьому гарантія того,що велична програма нової п'ятерічки буде успішно виконана» [16].

І в цьому номері газети не обійшлося без передавиків виробництва з рішучими обличчями: «Ефективно використовувати поливні землі» [16]. «Герой Соціалістичної Праці, ланковий колгоспу «Нове життя» Скадовського району Олександр Іванович Романюк (праворуч) розмовляє з учасниками обласного семінару ланкових механізованих ланок зрошуваного землеробства» [16].

«Наддніпрянська правда». Рік видання 54-й. №298 (14075). П'ятниця , 22 грудня 1972 р.

«Непорушний союз братніх народів. Спільне урочисте засідання ЦК КПРС, Верховної Ради РРФСР, присвячене 50-річчю утворення Союзу РСР»[11].

У цій статті дуже чітко проглядаються декілька головних тем, на яких у роки застою дуже сильно акцентували увагу.

Таким чином неодноразово і дуже яскраво описується тема дружніх відносин між народами: «Зібралися представники всіх народів і національностей, що населяють нашу країну. Вони прибули в столицю з усіх республік, країв і областей нашої Батьківщині»[11], «В дружбі народів нашої країни, в дальшому зміцненні Союзу Радянських Соціалістичних Республік, у керівній ролі партії - запорука майбутніх перемог у комуністичному будівництві» [11], «Торжествують небачені в історії людства відносини братерської дружби і єдності вільних націй та народностей» [11]; «Робітничий

клас, трудящі всіх національностей прагнули до зміцнення єдності яка вже пренесла такі великі плоди в попередні роки» [11], «Таким чином, корінні інтереси всіх радянських народів, вся логіка боротьби за соціалізм у нашій країні...»[11]; «Братерська дружба й інтернаціональна солідарність, немов могутні орлині крила, допомогли народам нашої країни піднятися від вікової відсталості до вершин суспільного прогресу, найповніше використати переваги радянського ладу» [11]; «Дружба і співробітництво народів- ось ідеал, що освітлює як нашу внутрішню, так і зовнішню політику...»[11]; «Робітничий клас, цей , образно кажучи , атакуючий клас епохи, був і залишається могутньою революційною силою»[11].

Також не менш значущим на той час було висвітлення комунізму і шляху до його розвитку: «Тісно згуртований навколо свого бойового авангарду - Комуністичної партії, під її мудрим керівництвом радянський народ приходить до великого свята з новими успіхами на всіх фронтах комуністичного будівництва»[11]; «Комуністи завжди розглядали національне питання через призму ...»[11]; «Саме тому головним у національному питанні ,комуністи,борці за соціалізм...»[11]; «Уособлюючи собою велич комуністичних ідеалів-ідеалів соціальної справедливості» [11].

Ще одна тема, яка часто зустрічається це возвеличення культу Леніна на всіх етапах існування СРСР, період «застою» не виняток: «Утворення СРСР-тріумф ленінської національної політики...»[11]; «Володимир Ілліч Ленін говорив про це гранично ясно: «...Ми до кінця інтернаціоналісти і прагнемо до добровільного союзу робітників...»»[11]; «Потрібним був геній Леніна ,щоб подолати соціальну проблему»[11]; « У ці ювілейні дні радянські люди знов і знов звертають свої думки , свої кращі почуття до Володимира Ілліча Леніна – вождя партії і народу, людини, геній якої осяяв усе багатогранне життя першої країни соціалізму»[11]; «Як ніколи велика притягальна сила ленінської зовнішньої політики, як ніколи вагомий її вклад у боротьбу за зміцнення миру і міжнародної безпеки»[11].

Журналісти газети також велику увагу приділяють описанню найменших подробиць, які на їх думку є обов'язковими і доречними : «Палкими, довго не стихаючими оплесками учасники урочистого засідання і численні гості зустрічають товаришів Л.І.Брежнєва, Г.І.Воронова, В.В.Гришина, А.П. Кириленко, О.М. Косигіна, Ф.Д.Кулакова, Д.А. Кунаєва, К.Т. Мазурова, А.Я. Пельше, М.В.Підгорного, Д.С. Полянського...»[11] «Акти в н у участь у цій роботі взяли визначні діячі партії –М.І. Калкін, Ф.Е. Дзержинський ...»[11]; «Разом з ними в президії – тепло зустрінуті присутніми глави партійно-державних делегацій соціалістичних країнб товариші Т.Живков, Я. Кадар, Чіонг Тінь, Е. Хонеккер, Цой Єн Ген, Фідель Кастро Рус, Ю.Деценбал, Е.Герек, Н.Чаушеску, Г.Гусак, Р.Дугонич, керівники делегацій братніх партій :товариші Жорж Марше , Енріко Берлінгуер, Уільям Каштан, Нгуєн Тхі Бінь, Алваро Куньял, Курт Бахман...»[11]; «Непорушна єдність і братерська дружба народів СРСР- велике завоювання соціалізму»[11].

Актуальним у 70-80 рр було висвітлення теми економіки та промисловості і все що з цими темами було пов'язано: « Загальний обсяг промислової продукції нашої країни зріс у 320 раз»[11]; «Тільки за цей час обсяг промислової продукції Радянського Союзу зріс у 14 раз»[11]; «Бурхливе економічне зростання Радянського Союзу створило надійну основу для неухильного піднесення добробуту і культури всіх народів нашої країни»[11]; «Треба ще подолати економічну і культурну відсталість раніше пригноблених націй народностей»[11]; «Економічною відсталістю відзначились і багато районів Закавказзя і навіть близька до центру Білорусія»[11]; «Економіка Радянського Союзу – це не сума економік окремих республік та областей. Це вже давно єдиний господарський організм, що склався на основі спільних економічних цілей та інтересів усіх націй і народностей»[11]; «Економічне становище,скажімо, Узбекистану залежить не тільки від врожаю бавовни в самій республіці, але і від роботи машинобудівників Уралу і Ленінграда, шахтарів Кузбасу...»[11]; «Піднялось їх сільське господарство, розквітла

культура, яка звільнилася від пут провінціалізму і животіння на задвірках капіталістичної Європи»[11]; «Промисловість федерації рушила вперед велетенськими кроками-за п'ятдесят років обсяг її продукції виріс більш як у триста разів, причому лише за післявоєнні роки – більш як в 11 раз»[11]; «Загальносоюзне господарювання і планування дали можливість раціонально підходити до розміщення продуктивних сил, забезпечили свободу економічного маневру, дали змогу поглибити кооперацію і спеціалізацію...»[11]; «Можна було б багато сказати про нашу воєнну та економічну й іншу допомогу...»[11].

2.2 Особливості жанрової структури газети в період застою

Структура жанрів регіонального видання будувалася за звичай за таким алгоритмом: місцева інформація>вітчизняна>закордона. Та часи змінювалися, і на різному історичному етапі змінюється тепер і підхід стосовно зображення та подачі тої чи іншої теми. Таким чином радянська газета «Наддніпрянська правда» в період «застою», насичена жанровим розмаїттям характеризувалася специфічністю манери та сильовою подачею редакції друкованих органів журналістського матеріалу. Як свідчили публікації «Наддніпрянської правди» за 1970 рр, всі вони за тематикою спрямовувались та мали ціль виховати трудящого та молодь, а жанрова специфіка розвивалась у тісних зв'язках у формування ідейно-тематичних комплексів відповідних до суспільного реалію і завдання комуністичного вихавання молодого покоління: теоритично-ідейного, морально-трудоових, патріотично-військових, інтернаціональних, естетичних, правових, фізичних, вихованні у комсомольця дисциплін і свідомостей.

«Наддніпрянська правда» створена ще у 1939 р. як друкований орган Херсонського облкому і обласного правління (з 1940 р. видання починає своє існування і як оргон Херсонського обкому). Хоча керівнича структура обласного партійного організування казало про необхідне збільшення написання матеріалів про мешкання у місті, перед калективом газет одразу

були поставлені завдання: ліквідування насамперед безсистемності у друкованих пропагандах марксизмо-ленінізму, зосередивши більшу увагу на післяжовтневому періоді історій партій, друкування теоретичних матеріалів, консультація з окремими класичними творами марксизмо-ленінізму, філософія, політична економіка, історія народності СРСР, природознавство. Журналіст «Наддніпрянської правди» виконував функцію пропагандиста тогочасної ідеології, що позначалося на характерній подачі інформації. Тільки лиш протягом 9 місячного терміну, «Наддніпрянська правда» надрукувала 95 статей пропагандистського характеру з різних тем, під рубриками на зразок «Консультація»[12].

Кожного року редакційний відділ готував Херсонському облвиконкому партій довідку про дієве оформлення свого виступу. Таким чином на шпальтах «Наддніпрянської правди» з'являлися «рейдові» статті під назвою рубрик: «Після критики», «Після виступу»[11].

Починаючи з перших днів існування «Наддніпрянська правда» залишалася типовою газетою того часу, яка піддавалася жорстокості цензури, тому що жодний випуск не друкувався без портрету вождя радянського народу. Газета підходила під визначення «правильна», адже в ній переважав офіційний стиль і столітаризм. Те що газета є рушієм радянського систематизування починає більше відчуватися з приходом Сталіна на престол. «Наддніпрянська правда» у кожному випуску прославляє вождей комуністичної країни. На шпальтах газет розповідали у форматі рапортів Сталіна про державні плани, які виконали.

«Наддніпрянська правда» по більшій мірі висвітлює як новину з регіону, так і подій в Україні, 16 республік СРСР, а також закордонні новини пропагандистської діяльності комунізму і його устрої. Газети були насичені компартійними темами і звітами та постанови засіданнями компартійного устрою, даними про змагання соціалізму та їх результат в республіканській СРСР [18].

Стосовно виру подій в регіонах то «Наддніпрянська правда» більшу увагу приділяло написанню статей стосовно становленню колгоспу, посівні компанії та їх весняну підготовчу роботу, збирання та встановлення рекордів вирощення якісної продукції та будівання країни. Новини місцевого характеру з'являлися під рубрикою типу: «На полях області», «Сільські вісті». Теми, які дуже часто з'являлися в «Наддніпрянській правді»: політична, економічна, військова, соціальна та культурна [11].

Замітка- широко використовуючийся жанр тогочасної «Наддніпрянської правди», також не менш важливими були-кориспонденція, аналітика та передові статті, звіти. Починає «процвітати» лист, адже у виданні завжди вважали, що її авторитетність перебувала у прямому значенні слова «залежність» від того, яку кількість листів трудової ланки вони одержують і яким чином на них реагують. Їх можна було побачити в рубриках «Лист до редакцій», «Лист номера» [12]. Таким чином працівники газети дуже часто реагували саме на резонансне поштове звернення читача під рубриками: «Хоча лист і не друкувався» [18], навіть якщо листи не доходили до публікування.

У 70-80-ті рр «Наддніпрянська правда» залишалася заангажованою політикою, хоча і були відчутні зрушення у позитивному ключі. Тематичне наповнення майже лишалося незмінним. Та у виданні змінювалася жанрове насичення текстів. На сторінках газети поповнювалися інформаційною жанрологією- інтерв'ю та репортажі, популярності набирають публікації в художньо-публіцистичному жанрі(фейлетони, зарисовки, памфлети), провідні місця в якій займає нарис, у якому журналіст згадує про героїв і їх мужність херсонського народу – Героїв Радянського Союзу. Рубрика під якою друкувалася стаття, дуже часто мало назву «Нарис», «Фейлетон», «Сатиричним пером».

Газета активувала свою працю саме з виховання молодого покоління в патріотично-героїчному контексті. Таким чином чільне місце в газеті посідають такі рубрики як «Життя партії», «Час комуністів», «Естафети»- молодіжно-комсомольські сторінки, у яких публікувалися такі матеріали:

«Завдання комсомолу» («Наддніпряньська правда». - 1971. - 6 квітня), «За такі роботи в 1979 році газета отримала ордер Дружби народів.

З процвітанням телебачення «Наддніпряньська правда» почала друкувати програми телепередачі. А останні сторінки газети були забиті рубриками «Погода», «Реклама,обява», «Кіно», «Театр», де висвітлювали інформації місцевого значення.

У 80-ті роки «Наддніпряньська правда» не змінювала свою тематику, починають посідати чільне місце рубрики: «Економічний огляд», «Резананс», «Теми моралі», «Ми і закони». Та починають розвиватися матеріали гумористичного-розважального характеру, про що говорять статті з сатиричним характером.

В період «застою» газета друкувала статті, які передавали сигнали до читачів строкаті, неоднозначні, складні розмаїтті події і явища, що відбувалося навкруги ,намагається допомогти їм зрозуміти їх, виховати у них вірне розуміння.

З 1989 року за змінами жанрової палітри відчувається і зародження зміни, що призведе до перетікання з гілки тоталітаризму до гілки демократії суспільства. «Наддніпряньська правда» починає під іншим кутом висвітлення поточних подій. Журналіст висвітлює участь херсонців у Всеукраїнському референдумі, розповідав про погіршення економічних ситуацій в областях, ринкових перетворень в економічному контексті, з першої шпальти «Наддніпряньська правда» лунало нове поняття, як «приватизація», «Інвестиції іноземців». Газета почала написання саме винекнення в демократично-національному спрямуванні, адже замовчування таких подій ставало неможливим виходження «Наддніпряньська правда», адже політичні погляди редакції ,йшли в розріз з проголошенням на офіційному рівні політичними поглядами партій суперечили їм, але при цьому впливало набагато оперативніше на населення і знаходило прихильника в обличчі свого читача, про що говорить цифра розходження теражів й високі рівні публікації в газетах.

ВИСНОВКИ

Стан преси в 60-80 рр. можна описати, як «повністю підвладний» тогочасній владі. Керівництво преси підкорялося високопосадовцям, які диктували, що писати, як, та під яким гаслом. Фінансування газет відбувалося теж за рахунок влади. Про таку річ, як свобода слова і мови не було, вона була захована на декілька десятиліть.

Дослідивши 3 херсонські газети періоду застою(1960-1980), можна помітити однакову ідеологію та манеру написання текстів. Теми, які не змінювались роками.

«Наддніпрянська правда» два її номери за 1970 роки, видавалися українською мовою, що було характерним для того часу, а саме для міських газет, адже усі газети вищого рівня видавались виключно російською мовою.

Можна відзначити, що газета не багата на жанрове розмаїття, в ній присутні в цілому лише статті присвячені політичним темам, з'явилися партійні портрети з ціллю заохотити людей до ідеї комунізму. Більшу частину газети займають аналітичні (пропагандистські, загальнодослідницькі, проблемні статті) та публіцистичні матеріали(промови).

Газети того періоду займалися висвітленням політичних тем та заохоченням людей до комунізму і соціалізму, які мають прийти в найближчому майбутньому. Таким чином вони оспівували інтереси та політичну стратегію комуністичної партії: описували життя соціалістичного трудівника, заохочували до праці або засуджували неробство, інформували про найважливіші зміни у законодавстві та попереджували про найближчі події в місті. Зрідка, дуже оглядово і стисло писали про те, що відбувалося у світі поза межами СРСР.

Сторінки «Наддніпрянської правди» рясніли яскравими афоризмами, оксюморонами, соковитими епітетами та гучними закликами. Проте, за цими тропами ховалося лише одне покликання, побудований на протиставленні «ми» – «вони»: радянська модель життя – єдиний правильний шлях розвитку суспільства, капіталістичні країни йдуть хибним шляхом, який неминуче призведе їх до краху.

Основну мету, яку ставили перед собою журналісти того періоду – догодити керівникам правлячої партії. А саме – подавати події у вигідному світлі або замовчувати їх, пропагувати соціалістичні «цінності», заохочувати до трудових змагань, маніпулюючи свідомістю херсонців.

Таким чином, журналісти газети формували у свого читача свідомість типового раба соціалістичної системи.

Про дотримання журналістських стандартів працівниками «Наддніпрянської правди» не могло йти і мови, вони були лише покірними слугами великої держави СРСР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф.3. Оп.6. Спр.2. С.37-48.
2. Баран В.К. Україна після Сталіна: нарис історії 1953–1985 рр. Львів: 1992 124 с.
3. Баран В.К. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. Львів: НАН, 1996. 446 с.
4. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917– 1991 рр.): навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 174с.
5. Губка І. Життя славетних. Воля і Батьківщина. 2004. Ч.1 (18/34). С.38.
6. Животко А. Історія української преси. навч. посіб. Київ: 1999. 368с.
7. Зайцев Ю. Д. Опозиційний рух 60-80-х років. Сторінки історії України ХХ століття . Київ. 1992. С.3-31.
8. Захаров Б.Є. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956–1987). Харків: 2003. 149с.
9. Романюк М.М. Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів: 1995. 268с.
10. Знов червоний терор. Воля і Батьківщина. 1965. Ч.10. С.1-2.
11. Гайдай.І. Непорушний союз братніх народів. Наддніпрянська правда. 1972. №298 (14075). С. 1-7
12. Романюк.І. ХХІV З'їзд комуністичної партії радянського союзу. Наддніпрянська правда. 1971. №№75(13545), 76(13546). С. 1-9
13. Коротецький А.А. Літопис Херсона. навч. посіб. Херсон: ЧМП «Штрих», 2004. 283с.
14. Крупський І. В. Преса як джерело досліджень національно-визвольних змагань за Українську державу (Друга половина ХІХ - перша

чверть XX ст.). Автореф. дисс на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук. К.: 1996.

15. Ладиченко Т.В., Осмоловський С.О. Всесвітня історія. навч. посіб. Київ: 2010. 240с.
16. Кримов.М.П. На XXIV з'їзді КПРС. Наддніпрянська правда. 1971. №82 (13552). С. 1-9 [17]
17. Преса боротьби й ідеї (західноукраїнська публіцистика першої половини XX століття). Збірник текстів. Львів. 1994.
18. Реєстр осужденных или задержанных в борьбе за права человека в СССР (1953-1971). Хроника текущих событий. №17. С. 37.
19. Строката Н. Український національний фронт. 1964-1967. Сучасність. 1985. Ч.6. С.67-75.
20. Радянсько партійна преса післявоєнного періоду [Електронний ресурс] Сайт: «OsviTa.ua» - Режим доступу: [hTTr://ru.OsviTa.ua/vnz/repOrTs/jOurnalism/22295/](http://ru.OsviTa.ua/vnz/repOrTs/jOurnalism/22295/)